

UCHWAŁA NR 22/IV/2024
RADY GMINY TRZEBIELINO

z dnia 28 sierpnia 2024 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej
i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej dla Gminy Trzebielino
na lata 2024-2030**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (tj. Dz.U. z 2024 poz.609 ze zm.) oraz art. 6 ust. 2 pkt. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (tj. Dz. U. z 2024 poz. 424 ze zm.)

Rada Gminy w Trzebielinie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej dla Gminy Trzebielino na lata 2024-2030, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Traci moc Uchwała NR 201/XXVII/2021 Rady Gminy Trzebielino z dnia 19 maja 2021 r. w sprawie przyjęcia Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Gminy Trzebielino na lata 2021-2025

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Trzebielino.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Krzysztof Kula

**Gminny Program Przeciwdziałania
Przemocy Domowej
i Ochrony Osób Doznających Przemocy
Domowej
dla Gminy Trzebielino
na lata 2024-2030**

Trzebielino 2024

Spis treści

Wstęp	str.3

Rozdział I

1. Podstawy prawne.	str. 3
2. Definicje i charakterystyka zjawiska przemocy domowej.	str.5
2.1 Definicje	str.5
2.2 Formy przemocy	str.6
2.3 Fazy przemocy	str.7
2.4 Skutki przemocy	str.8
3. Procedura „Niebieskie karty”	str.8

Rozdział II.

1. Diagnoza zjawiska przemocy domowej	str.9
2. Działalność Zespołu Interdyscyplinarnego Gminy Trzebielino	str.12
3. Analiza SWOT	str.13

Rozdział III.

1. Założenia Programowe	str.14
2. Adresaci Programu.....	str.14
3. Realizatorzy Programu	str.15
4. Cele Programu	str.15
4.1 Cele szczegółowe Programu	str.15
5. Zakładane rezultaty Programu	str. 17
6. Źródła finansowanie Programu	str. 18
7. Monitoring i ewaluacja Programu	str. 18

Wstęp

Zapobieganie przemocy wymaga opracowania i realizowania szerokiego programu, który przyczyni się do poprawy poczucia bezpieczeństwa osób doznających lub zagrożonych przemocą domową. Zadaniem programu jest zmiana postaw prezentowanych wobec kwestii przemocy, zarówno w świadomości osób doznających przemocy, stosujących przemoc, będących świadkami przemocy, jak również przedstawicieli służb powołanych do niesienia pomocy w tym obszarze.

Niniejszy program ma stanowić strategiczny plan działań przeciwdziałających zjawisku przemocy i ma być realizowany wielopoziomowo przez wszystkie instytucje i organizacje zobligowane do udzielania pomocy i wsparcia na rzecz zapobiegania zjawisku i zwalczania przemocy domowej. Zakłada się, że jego realizacja usprawni lokalny system przeciwdziałania przemocy i ograniczy zjawisko jej występowania.

W 2023r. uchwalono zmiany do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, która wprowadziła do porządku prawnego wiele rozwiązań, których celem jest przede wszystkim zwiększenie bezpieczeństwa osób doznających przemocy.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej z dnia 9 lipca 2005 r. nakłada na gminę obowiązek opracowania i realizacji gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w celu tworzenia warunków do bardziej skutecznego przeciwdziałania przemocy domowej na poziomie lokalnym.

Program zakłada kontynuację działań mających na celu ochronę i pomoc dla osób doznających przemocy domowej, podnoszenie poziomu świadomości i wrażliwości społecznej, podnoszenie jakości profesjonalizmu służb zajmujących się pomocą i wsparciem oraz przeciwdziałaniem przemocy domowej.

W Programie przedstawiono charakterystykę przemocy domowej. Omówiona została diagnoza zjawiska przemocy domowej na terenie Gminy Trzebielino, opracowana na podstawie sprawozdań merytorycznych rocznych GOPS, materiałów ZI oraz danych GKRPA w Trzebielinie. W dalszej kolejności przedstawione zostały cele Programu i obszary działania. Wskazane zostały źródła finansowania działań oraz warunki monitoringu i ewaluacji programu.

Rozdział I

1. Podstawy prawne

Podstawowym aktem prawnym regulującym działania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej jest ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (tj. Dz. U. z 2024 poz. 424 ze zm.). Ustawa określa:

- 1) zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej,
- 2) zasady postępowania wobec osób doznających przemocy domowej,
- 3) zasady postępowania wobec osób stosujących przemoc domową.

Przepisy ustawy stosuje się także w przypadku zagrożenia przemocą domową oraz w przypadku podejrzenia stosowania przemocy domowej.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej dla Gminy Trzebielino na lata 2024 -2030 został opracowany zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy, z uwzględnieniem nowelizacji wprowadzonej na mocy przepisów ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2023 poz. 535). W myśl art. 6. ust. 2 pkt 2-4 ustawy, do pozostałych zadań własnych gminy należy:

- 1) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą domową,
- 2) zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej miejsc w ośrodkach wsparcia,
- 3) tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

W niniejszym Programie uwzględniono także podstawowe akty prawne, które współtworzą charakterystyczny system przeciwdziałania przemocy domowej:

- 1) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.(Dz.U. 2009 nr 114 poz.946),
- 2) ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2023 poz. 901 ze zm.),
- 3) ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tj. Dz. U. z 2024 poz. 177 ze zm.),
- 4) ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tj. Dz. U. z 2023 poz. 2151 ze zm.),
- 5) ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2024 poz. 609 ze zm.),
- 6) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tj. Dz. U. z 2023 poz. 1939 ze zm.),
- 7) ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tj. Dz. U. z 2023 poz. 2809 ze zm.),
- 8) ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks Karny (tj. Dz. U. z 2024 poz. 17),
- 9) ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (tj. Dz. U. z 2023 poz. 1550 ze zm.),
- 10) ustawa z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (tj. Dz. U. z 2024 poz. 560),
- 11) ustawa z dnia 6 kwietnia 1990r. o Policji (tj. Dz.U.2024 poz. 145),
- 12) uchwała nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030 (M.P. z 2023 poz.1232).

2. Definicje i charakterystyka zjawiska przemocy domowej.

2.1 Definicje.

Przemoc jest zjawiskiem występującym powszechnie w naszym społeczeństwie, dotyczy rodzin o różnym statusie społecznym i należy ją zaklasyfikować do kategorii zachowań negatywnych i szkodliwych społecznie.

W myśl ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej - przez przemoc domową rozumie się jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące cierpienie lub krzywdę,
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Ponadto w myśl definicji przemocy domowej osoba doznająca przemocy domowej to:

- a) małżonek, także w przypadku, gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępni, zstępni, rodzeństwo i ich małżonkowie,
- b) wstępni i zstępni oraz ich małżonkowie,
- c) rodzeństwo oraz ich wstępni, zstępni i ich małżonkowie,
- d) osoby pozostające w stosunku przysposobienia i jej małżonek oraz ich wstępni, zstępni, rodzeństwo i ich małżonkowie,
- e) osoby pozostające obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz ich wstępni, zstępni, rodzeństwo i ich małżonkowie,
- f) osoby wspólnie zamieszkujące i gospodarujące oraz ich wstępni, zstępni, rodzeństwo i ich małżonkowie,
- g) osoby pozostające obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania,
- h) małoletni,

– wobec których jest stosowana przemoc domowa.

Przez osobę doznającą przemocy domowej należy także rozumieć małoletniego będącego świadkiem przemocy domowej wobec osób, o których mowa wyżej.

Świadek przemocy domowej – należy przez to rozumieć osobę, która posiada wiedzę na temat stosowania przemocy domowej lub widziała akt przemocy domowej.

Osoba stosująca przemoc domową to osoba pełnoletnia, która dopuszcza się przemocy domowej wobec osób, o których mowa powyżej.

Zjawisko przemocy domowej należy analizować przyjmując perspektywę indywidualną, systemową lub społeczną. Perspektywa indywidualna, to spojrzenie przez pryzmat osoby doznającej przemocy lub przez pryzmat osoby stosującej przemoc domową. Perspektywa systemowa to ukazanie możliwych form wsparcia dla osób uwikłanych w przemoc oraz opis metod wsparcia. Natomiast perspektywa społeczna, to odbiór społeczny zjawiska przemocy domowej, postawy członków lokalnej społeczności wobec aktów przemocy.

2.2 Formy przemocy

Wyróżnia się następujące formy przemocy:

1. **Przemoc fizyczna** – to forma agresji łącząca się z naruszeniem granic ciała. Jej celem jest zadanie „ofierze” bólu fizycznego, uszkodzenie jej ciała, pogorszenie jej zdrowia lub pozbawienie ją życia. Przejawia się poprzez: szarpanie, kopanie, popychanie, obezwładnianie, duszenie, odpychanie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, bicie otwartą ręką, pięściami, różnymi przedmiotami, przypalanie papierosem, topienie, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, pozostawienie w niebezpiecznym miejscu, nie udzielenie niezbędnej pomocy itp.
2. **Przemoc psychiczna** – to zachowanie, którego celem jest umniejszanie poczucia własnej wartości, wzbudzanie w osobie doznającej przemocy strachu. Ta forma przemocy powoduje poważne szkody psychologiczne. Przejawia się poprzez: wyśmiewanie opinii, poglądów, przekonań, religii, pochodzenia, narzucanie swojego zdania, poglądów, stałe ocenianie, krytykę, wmawianie choroby psychicznej, izolowanie, kontrolowanie, ograniczanie kontaktów z innymi ludźmi, wymuszanie posłuszeństwa i podporządkowania, ograniczanie snu, pożywienia i schronienia, wyzywanie, używanie wulgarnych epitetów, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie, stosowanie gróźb, szantażowanie itp.
3. **Przemoc seksualna** – to zmuszanie osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, a także kontynuowaniu aktywności seksualnej, gdy ta osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania jej o zgodę lub gdy na skutek zaistniałych warunków obawia się odmówić. Przejawia się poprzez: gwałt, wymuszanie pożycia seksualnego, nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, zmuszanie do seksu z osobami trzecimi, sadyzm w pożyciu, wyśmiewanie wyglądu, ciała i krytykę zachowań seksualnych itp.
4. **Przemoc ekonomiczna** – to celowe niszczenie czyjejś własności, pozbawianie środków lub stwarzaniem warunków, w których nie są zaspokajane niezbędne dla przeżycia potrzeby. Przejawia się poprzez: okradanie, zabieranie pieniędzy, niełożenie na utrzymanie, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, niezaspokajanie podstawowych, materialnych potrzeb rodziny, szantażowanie, zaciąganie długów i kredytów bez zgody współmałżonka, zmuszanie do pożyczek, uniemożliwianie korzystania z pomieszczeń niezbędnych do zaspokajania potrzeb (kuchnia, łazienka) itp.
5. **Zaniedbanie** – to ciągłe niezaspokajanie podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych. Tej formy przemocy najczęściej doświadczają dzieci. Przejawia się poprzez:

niedawanie (dziecku) środków na utrzymanie, pozbawianie jedzenia, ubrania, schronienia, brak pomocy w chorobie, nie udzielenie pomocy, uniemożliwianie dostępu do miejsc zaspokojenia podstawowych potrzeb: mieszkania, kuchni, łazienki, łóżka.

6. **Cyberprzemoc** - to przemoc z użyciem urządzeń elektronicznych, najczęściej telefonu bądź komputera. Przejawia się poprzez: agresję słowną, np. wyzywanie na czatach internetowych, umieszczanie komentarzy na forum internetowym w celu ośmieszenia, sprawienia przykrości lub wystraszenia innej osoby; upublicznianie upokarzających, przerobionych zdjęć i filmów, zamieszczanie przykrych komentarzy na profilach innych osób w portalach społecznościowych, włamanie na konto i podszywanie się pod kogoś w celu zamieszczania w jego imieniu obraźliwych postów i zdjęć na profilach innych użytkowników, szantażowanie, ujawnianie sekretów, wykluczanie z grona „znajomych” w Internecie, celowe ignorowanie czyjejś działalności w sieci .

2.3 Fazy przemocy

Przemoc domowa zazwyczaj ma charakter długotrwały i cykliczny. Można wyszczególnić powtarzające się fazy, które razem tworzą pewnego rodzaju cykle przemocy. Znajomość faz pozwala lepiej zrozumieć charakter i specyfikę problemu. Możemy wyróżnić trzy fazy powtarzającego się cyklu. Są to:

1. **Faza narastania napięcia** – jest to pierwsza faza, w której dochodzi do stopniowego wzrostu napięcia, w której osoba stosująca przemoc jest stale napięta i poirytowana, zaś osoba doznająca przemocy obarcza siebie winą i stara się za wszelką cenę uniknąć kolejnej awantury;
2. **Faza ostrej przemocy** – jest to druga faza, w której napięcie prowadzi do wybuchu gniewu i rozładowania agresji. Partner staje się gwałtowny, wpada w szal, zazwyczaj drobiazg wywołuje awanturę. Osoba doświadczająca przemocy może doznać obrażeń zagrażających jej zdrowiu i życiu. Najczęściej to w tej fazie osoby doznające przemocy wzywają policję, szukają pomocy;
3. **Faza miodowego miesiąca** – jest to trzecia faza, w której osoba stosująca przemoc wyraża skruchę, składa obietnice, obiecuje poprawę. „Sprawca” jest czuły, troskliwy, zapewnia o swojej miłości. Przeprosinom często towarzyszą łzy i prezenty. W tej sytuacji osoba doznająca przemocy często czuje się odpowiedzialna za to, co się stało i postanawia dać sprawcy „drugą szansę”. Faza miodowego miesiąca zatrzymuje ofiarę w sytuacji przemocy, bo łatwo pod jej wpływem zapomnieć o koszmarze pozostałych dwóch faz. Niestety faza miodowego miesiąca nie trwa długo. Po jakimś czasie napięcie znowu narasta i cały cykl przemocy się powtarza. Z biegiem czasu przemoc staje się coraz gwałtowniejsza, dotkliwsza. Cykliczność przemocy sprawia, że osobom doświadczającym przemocy trudno jest podjąć działania mające na celu zatrzymanie przemocy.

Przemoc fizyczna, seksualna, psychiczna i ekonomiczna popełniona na szkodę osób najbliższych jest przestępstwem. Jeżeli przemoc ma charakter ciągły, może być zakwalifikowana jako przestępstwo znęcania się nad rodziną (art. 207 kk.), za które grozi kara pozbawienia wolności od trzech miesięcy do 5 lat. Jeśli sprawca działa ze szczególnym

okrucieństwem lub jeżeli osoba pokrzywdzona targnie się na własne życie, sprawca podlega karze odpowiednio od roku do lat 10 i od 2 do 12 lat.

2.4 Skutki przemocy

Skutki przemocy domowej to nie tylko szkody fizyczne, ale również trwałe następstwa w psychice człowieka. Bezpośrednie skutki przemocy można podzielić na:

- 1) objawy fizyczne (m.in. urazy, obrzęki, otarcia, rany, złamania, stłuczenia, zadrapania, oparzenia, siniaki, choroby w wyniku powikłań i stresu),
- 2) objawy emocjonalne (m.in. smutek, wycofanie, wzrost lęku i niepokoju, izolacja, depresja, próby samobójcze, samobójstwa, zmienność nastrojów, niska samoocena i poczucie własnej wartości, zespół stresu pourazowego, napady paniki, zaburzenia snu, zaburzenia psychosomatyczne),
- 3) objawy społeczne (m.in. wycofanie społeczne, nieufność, nieumiejętność nawiązywania kontaktu, wyuczona bezradność, spadek poczucia kompetencji),
- 4) objawy seksualnego wykorzystywania dziecka (m.in. seksualizacja kontaktów międzyludzkich, wciąganie innych dzieci w nietypową aktywność seksualną, świadomość seksualna wykraczająca poza poziom dojrzałości dziecka, ucieczki z domu, próby samobójcze, problemy psychiczne).

3. Procedura „Niebieskie Karty”

W celu podejmowania interwencji w środowisku zagrożonym przemocą domową opracowano tzw. procedurę „Niebieskie Karty”- NK, którą reguluje Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska karta” (Dz.U. 2023 poz. 1870).

Rozwiązania prawne zawarte w procedurze nie wymagają zgody osoby doznającej przemocy domowej, ani osoby stosującej przemoc domową na jej prowadzenie.

Na procedurę NK składają się wszystkie czynności podejmowane i realizowane przez pracownika socjalnego, asystenta rodziny, policjanta (czy przedstawiciela Żandarmerii Wojskowej- w sytuacji kiedy zjawisko przemocy dotyczy żołnierza), nauczyciela, psychologa, lekarza, ratownika medycznego czy członka GKRPA - w związku z uzasadnionym podejrzeniem stosowania przemocy domowej.

Procedura NK ma dwa wymiary:

- formalny- polegający na konieczności wypełnienia konkretnych formularzy i przestrzegania określonych prawem terminów,
- praktyczny – polegający na przeprowadzeniu szeregu czynności z osobami doznającymi przemocy i stosującymi przemoc, opracowaniu i realizacji indywidualnego planu pomocy, zatrzymaniu przemocy i zapewnieniu bezpieczeństwa osobom doznającym przemocy, a także na podjęciu pracy z osobą stosującą przemoc w celu zmiany jej zachowania.

Zakończenie procedury następuje w dwóch przypadkach:

- ustania przemocy domowej i uzasadnionego przypuszczenia, że zaprzestano dalszego stosowania przemocy domowej,
- rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.

Rozdział II

1. Diagnoza zjawiska przemocy domowej.

Przemoc domowa jest trudnym do zdiagnozowania problemem z uwagi na jego złożoność i wieloaspektowość. Przemoc domowa to temat, o którym trudno się rozmawia, a jeszcze trudniej bada. Oficjalne statystyki nie obejmują niezgłaszanych przypadków przemocy, a problematyka przemocy jest traktowana jako sprawa wstydliva, drażliwa, ukrywana w czterech ścianach domu. Zdaniem wielu specjalistów to rozmiary i szkodliwość zjawisk związanych z przemocą domową wskazują, że jest to jeden ze szczególnie ważnych problemów społecznych w Polsce.

Zjawisko przemocy domowej i jego skala w gminie Trzebielino została określona na podstawie danych statystycznych pochodzących ze sprawozdań Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej i Zespołu Interdyscyplinarnego Gminy Trzebielino.

Poniższa tabela przedstawia dane liczbowe dotyczące procedur NK założonych w poszczególnych latach objętych diagnozą.

Tabela 1; Liczba formularzy NK w latach objętych diagnozą.

Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta” na terenie Gminy Trzebielino			
	2021	2022	2023
Oświata	0	2	4
Ośrodek Pomocy Społecznej	0	0	2
Policja	5	7	4
Ochrona zdrowia	0	0	0
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	0	0	0
Łącznie	5	9	10

Źródło: sprawozdania roczne GOPS

Z zestawienia wynika, że skala zjawiska przemocy rośnie; z roku na rok zakładanych jest coraz więcej procedur NK. Co ciekawe - coraz częściej placówki oświatowe zauważają problem przemocy w rodzinach swoich uczniów i inicjują procedurę.

Tabela 2; Liczba procedur NK kontynuowanych z lat poprzednich

Kontynuacja NK z lat poprzednich			
Rok	2021	2022	2023
Liczba NK	3	4	5

Źródło: sprawozdania roczne GOPS

Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące osób doświadczających przemocy; w przeważającej części są to kobiety i dzieci. Z analizy dokumentacji Zespołu Interdyscyplinarnego Gminy Trzebielino wynika również, że przemoc dotyka coraz częściej rodziny, gdzie sprawcami są dorośle, wspólnie zamieszkujące dzieci; wówczas doznający przemocy są oboje rodzice, nie koniecznie starsi, np. w wieku emerytalnym.

Tabela 3; Osoby doświadczające przemocy w procedurze NK

Osoby doświadczające przemocy wg NK			
	2021	2022	2023
kobiety	5	7	5
mężczyźni	2	1	0
dzieci	2	8	12

Źródło: sprawozdania roczne GOPS i dokumentacja ZI.

Tabela 4; Sprawcy przemocy domowej wg formularzy NK

Sprawcy przemocy wg NK			
	2021	2022	2023
Kobiety	0	0	2
mężczyźni	5	6	8

Źródło: sprawozdania roczne GOPS i dokumentacja ZI.

Poniższa tabela przedstawia powtarzające się w procedurach NK formy przemocy w rodzinach objętych tą procedurą, będące podstawą do rozpoczęcia procedury. Formy te dotyczą zarówno dorosłych członków rodziny, jak i dzieci w tych rodzinach.

Tabela 5; Formy przemocy w rodzinach objętych procedurą NK

Liczba rodzin objętych NK a forma przemocy			
	2021	2022	2023
Przemoc fizyczna	8	10	11
Przemoc psychiczna	8	9	9
Przemoc seksualna	1	1	0

Źródło: sprawozdania roczne GOPS i dokumentacja NK

Przemoc występuje w rodzinach o różnym statusie społecznym, nie koniecznie w rodzinach mniej majątnych. Często łączy się z nadużywaniem alkoholu, na co wskazują rejestry Gminnej Komisji ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Figurują w nich osoby zgłoszone przez członków rodzin, pracowników socjalnych, policję celem rozpoczęcia procedury zobowiązania do

leczenia uzależnienia. W tych zgłoszeniach pojawiają się informacje o incydentach przemocy fizycznej i psychicznej, pod wpływem alkoholu bądź też coraz częściej środków odurzających.

Tabela 6; Liczba osób objętych pomocą GKRPA i skierowanych na leczenie.

rok	Osoby zgłoszone do GKRPA	Osoby skierowane na leczenie uzależnienia od alkoholu
2021	3	0
2022	6	0
2023	10	2

Źródło: Dane statystyczne GKRPA w Trzebielinie za lata 2021-2023.

Z powyższego zestawienia wynika, że skala zjawiska na terenie gminy nie jest wielka, jednak należy mieć świadomość, że nadal nie wszystkie przypadki nadużywania alkoholu – szczególnie w środowisku, gdzie są małoletnie dzieci, są zgłaszane go Komisji celem podjęcia kroków wobec osoby uzależnionej. Tam, gdzie środowisko objęte jest wsparciem pomocy społecznej, gdzie toczy się procedura NK, łatwiej zaobserwować i zgłosić przypadek. Natomiast niekiedy sytuacje nadużywania alkoholu, a czasami w związku z tym przemocowe, dzieją się w czterech ścianach tzw. „dobrych rodzin”, gdzie trudniej dotrzeć.

Tabela 7; Liczba rodzin wg powodów przyznania pomocy w ramach ustawy o pomocy społecznej.

Powód przyznania pomocy	rok		
	2021	2022	2023
alkoholizm	19	12	15
przemoc	0	0	0

Źródło: sprawozdania resortowe MPiPS-03R GOPS w Trzebielinie.

Z danych GOPS wynika, że na przestrzeni lat 2021-2023 żadnej z rodzin nie udzielono wsparcia w ramach ustawy o pomocy społecznej z powodu zdiagnozowanej przemocy w tej rodzinie. Zwiększa się natomiast liczba rodzin, w których pomocy udzielono m.in. na skutek nadużywania alkoholu.

2. Działalność Zespołu Interdyscyplinarnego Gminy Trzebielino

W gminie Trzebielino, na podstawie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, zarządzeniem Nr 88/2023 Wójta Gminy Trzebielino z dnia 12 września 2023 roku powołany został Zespół Interdyscyplinarny Gminy Trzebielino. Uchwała Nr 367/XLIX/2023 Rady Gminy Trzebielino z dnia 28 czerwca 2023 roku natomiast określa tryb i sposób powoływania i odwoływania członków ZI.

Zespół zajmuje się problemem przemocy oraz procedurą Niebieskiej Karty. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele pomocy społecznej, tj. pracownicy socjalni i asystent rodziny miejscowego ośrodka pomocy społecznej, przedstawiciele GKRPA w Trzebielinie, przedstawiciel policji, zawodowi kuratorzy sądowi dla nieletnich i dorosłych Sądu Rejonowego w Miastku oraz pedagodzy szkolni szkół z terenu gminy.

Zespół na spotkaniach (zwoływanych po zmianie we wrześniu 2023r. ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej nie rzadziej niż raz na dwa miesiące) omawia bieżące problemy rodzin, w których występuje przemoc, ale także zagrożonych wykluczeniem, w których występują różnego rodzaju uzależnienia, niewydolnych wychowawcza itp. W każdym przypadku ustalany jest indywidualny plan pracy z rodziną.

Grupy diagnostyczno-pomocowe, powoływane w każdym przypadku rozpoczęcia procedury NK, w których skład wchodzi policjant – dzielnicowy i pracownik socjalny (w zależności od sytuacji skład grupy może być poszerzony o pozostałych członków ZI bądź innych specjalistów), zajmują się pracą ze sprawcą i ofiarą przemocy w rodzinie; informują o możliwościach i uprawnieniach, proponują konkretne rozwiązania sytuacji kryzysowej, oczywiście dostosowane do potrzeb i możliwości stron, opracowane z pełną akceptacją stron.

Poniższa tabela prezentuje dane liczbowe dotyczące spotkań w ramach zespołu interdyscyplinarnego w okresie objętym diagnozą.

Tabela 8; Liczba spotkań ZI w latach 2021-2023

	2021	2022	2023
Liczba spotkań ZI	4	4	4
Liczba powołanych grup diagnostyczno-pomocowych	8	11	13
Ilość spotkań grup diagnostyczno-pomocowych	14	32	27

Źródło: Sprawozdania roczne GOPS oraz materiały ZI.

Spotkania grup diagnostyczno-pomocowych odbywały się często, uzależnione były od potrzeb w konkretnym przypadku. Dzięki takim skutecznym i konsekwentnym działaniom wiele procedur Niebieskiej Karty zostało zakończonych ze względu na ustanie przemocy lub zrealizowanie indywidualnego planu pomocy. Dobra współpraca, bezpośrednia wymiana spostrzeżeń, podejmowanie szybkich, niepowtarzających się, konkretnych działań, usprawniło pracę instytucji zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy.

3. Analiza SWOT

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy zjawiska przemocy domowej w Gminie Trzebielino wykonano analizę SWOT pozwalającą na identyfikację czterech kategorii czynników mających strategiczne znaczenie w prowadzeniu działań ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów społecznych, w tym szczególnie w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej; mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń.

Analiza pozwoli na całościowe spojrzenie na sytuację oraz zidentyfikowanie istotnych czynników wewnętrznych i zewnętrznych, które należy uwzględnić przy podejmowaniu decyzji strategicznych i opracowywaniu planów działania.

Mocne strony	Słabe strony
- rozwój infrastruktury instytucji pomocowych w obszarze przemocy domowej, - działalność GOPS i ZI, - działalność Policji, - funkcjonowanie grup diagnostyczno-pomocowych, - działalność GKRPA w Trzebielinie, - wykorzystywanie narzędzia- procedury NK, w tym możliwość wszczęcia postępowania przez różne podmioty, - coraz wyższe kompetencje osób zaangażowanych w udzielanie pomocy rodzinom dotkniętym przemocą, - podnoszenie kwalifikacji pracowników pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej.	- występowanie zjawiska przemocy silnie zakorzenionego w obyczajowości, utrwalonego i podtrzymywanego przez stereotypy, - trudność w diagnozowaniu przemocy z uwagi na hermetyczność środowisk (brak możliwości wprowadzenia działań pomocowych), - nadużywanie alkoholu bądź innych środków odurzających jako źródło przemocy, - niechęć do współpracy ze strony rodzin dotkniętych przemocą, - brak spójnego systemu współpracy i koordynacji pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz rodzin dotkniętych przemocą domową.
Szanse	Zagrożenia
- wzrost świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy domowej, - wzrost wiedzy na temat miejsc, instytucji, gdzie można szukać pomocy, - możliwość realizacji programów profilaktycznych dotyczących przeciwdziałania przemocy domowej, adresowanych do młodzieży szkolnej, - możliwość podnoszenia kwalifikacji osób pracujących w obszarze przemocy, - wprowadzanie zmian prawnych umożliwiających skuteczne wsparcie rodzin i osób dotkniętych przemocą domową, - realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych i korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w celu zmiany postawy, - wypracowanie elastycznych procedur w zakresie współpracy instytucji zajmujących się pomocą rodzinom dotkniętym przemocą.	- utrwalone przekonania i stereotypy wśród społeczności dotyczące przemocy domowej, - uzależnienia wpływające na występowanie zjawiska przemocy, - społeczna akceptacja aktów przemocy, - ograniczone środki finansowe służące dostępności i jakości świadczonych usług, - niedostateczna motywacja do współpracy ze strony osób doświadczających przemocy, - brak należytej współpracy pomiędzy jednostkami zaangażowanymi w walkę z przemocą, - obciążenie emocjonalne osób pracujących z rodzinami dotkniętymi przemocą, ryzyko wypalenia zawodowego.

Rozdział III

1. Założenia programowe.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej dla Gminy Trzebielino na lata 2024-2030 jest dokumentem opracowanym na podstawie Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030.

Głównymi założeniami przedmiotowego programu są: kompleksowość i interdyscyplinarność działań ujętych w ramy sprawnie funkcjonującego systemu, ukierunkowanego na wsparcie i ochronę osób doświadczających przemocy, edukację i pomoc w korygowaniu zachowań osób stosujących przemoc domową, edukację kadr instytucji zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy domowej oraz szeroko ujętą edukację społeczeństwa.

Podstawą działań systemowych są założenia, iż przemoc domowa jest przestępstwem, a najważniejsze jest bezpieczeństwo osoby dotkniętej przemocą i zatrzymanie przemocy. Bez realizacji wyżej wymienionych założeń pomoc jest zazwyczaj nieskuteczna.

Pojedyncza instytucja nie jest sama w stanie skutecznie rozwiązywać problemu przemocy domowej. Nieodzowna jest interdyscyplinarność pracy w tym zakresie poprzez ścisłą współpracę, łączenie działań, przepływ informacji, określenie wspólnego celu oraz przewidywanie efektów. Interdyscyplinarność jest podstawą skuteczności w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Ponadto wzrost świadomości społecznej powinien przyczynić się do zapobiegania przemocy domowej, umożliwić szybsze reagowanie, a także spowodować, że osoby stosujące przemoc będą odczuwać brak akceptacji dla swoich działań, co znacznie zwiększy skuteczność w jej zapobieganiu oraz łagodzeniu jej następstw.

2. Adresaci Programu

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej dla Gminy Trzebielino na lata 2024 – 2030 nie jest adresowany jedynie do osób uwięzionych w przemoc, ale również instytucji, których zadaniem jest ochrona, przerwanie spirali przemocy i udzielanie wsparcia.

Program skierowany jest do:

- 1) osób doświadczających przemocy domowej,
- 2) osób stosujących przemoc domową,
- 3) świadków przemocy domowej,
- 4) społeczności lokalnej, w tym osób zagrożonych przemocą domową,
- 5) przedstawicieli służb, instytucji i organizacji pozarządowych – podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.

3. Realizatorzy Programu

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej dla Gminy Trzebielino na lata 2024 – 2030 będzie realizowany głównie przez instytucje zobligowane do działań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej:

- Zespół Interdyscyplinarny Gminy Trzebielino,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Trzebielinie,
- Posterunek Policji w Kołczygłowach,
- Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Trzebielinie,
- Szkoły podstawowe w Suchorzu, Trzebielinie i Starkowie,
- inne organizacje, instytucje, stowarzyszenia i osoby fizyczne realizujące zadania i cele zawarte w Programie.

4. Cele Programu.

Głównym celem Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej dla Gminy Trzebielino na lata 2024 – 2030 jest ograniczenie zjawiska oraz skutków przemocy domowej poprzez zwiększenie dostępności i skuteczności profesjonalnej pomocy oraz ochrona ofiar przemocy domowej, a także oddziaływanie na osoby stosujące przemoc oraz prowadzenie działań profilaktyczno-informacyjnych.

4.1 Cele szczegółowe Programu:

1. Zwiększenie działań w zakresie ochrony osób doznających przemocy domowej i rozszerzenie dostępności pomocy;

- 1) aktywna działalność Zespołu Interdyscyplinarnego,
- 2) utworzenie i funkcjonowanie grup diagnostyczno-pomocowych,
- 3) realizowanie procedury „Niebieskie Karty”,
- 4) prowadzenie poradnictwa socjalnego, psychologicznego, pedagogicznego, prawnego dla osób doświadczających przemocy domowej, a także prowadzenie pracy socjalnej,
- 5) realizowanie programów terapeutycznych dla osób doznających przemocy domowej,
- 6) opracowywanie i realizowanie indywidualnych oraz grupowych działań edukacyjnych, które są kierowane do osób doznających przemocy domowej,
- 7) zapewnienie bezpieczeństwa osobom doświadczającym przemocy domowej poprzez np. zapewnienie schronienia, udzielenie pomocy finansowej i rzeczowej,
- 8) upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania pomocy,
- 9) zapewnienie sprawnego systemu współpracy służb we wdrażaniu procedury z art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

2. Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących, a także podejrzanych o przemoc domową;

- 1) motywowanie i kierowanie osób stosujących przemoc do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych lub psychologiczno- terapeutycznych,
- 2) prowadzenie rozmów z osobami nadużywającymi alkoholu i stosującymi przemoc domową,
- 3) informowanie o konsekwencjach stosowania przemocy domowej, o możliwościach podjęcia leczenia lub terapii dla osób stosujących przemoc domową,
- 4) kierowanie wniosków do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w sprawie zastosowania obowiązku podjęcia leczenia odwykowego w związku z nadużywaniem alkoholu.

3. Zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej;

- 1) realizowanie porad oraz interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej,
- 2) edukowanie dzieci i młodzieży w zakresie radzenia sobie z przejawami agresji i przemocy, w tym tworzenie programów profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy i cyberprzemocy,
- 3) podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej (w tym także rodziców) na temat przemocy domowej m.in. poprzez organizowanie prelekcji, spotkań rodzinnych itp.,
- 4) promowanie wzorów dobrego rodzicielstwa wolnego od krzywdzenia i zaniedbywania np. poprzez prowadzenie warsztatów umiejętności wychowawczych i konsultacji dla rodziców,
- 5) podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej na temat przemocy domowej poprzez upowszechnianie materiałów edukacyjno-informacyjnych (np. plakatów, broszur, ulotek), w tym na temat przemocy ekonomicznej i cyberprzemocy oraz innych zagrożeń ze strony nowoczesnych technologii komunikowania,
- 6) rozpowszechnianie informacji o instytucjach udzielających pomocy w sytuacjach doświadczania przemocy domowej,
- 7) prowadzenie działań profilaktycznych dotyczących zapobiegania przemocy domowej (w szczególności wobec dzieci, kobiet, osób starszych lub niepełnosprawnych).
- 8) podnoszenie świadomości społecznej w zakresie zjawiska przemocy i sposobów radzenia sobie z problemem poprzez: organizację lokalnych akcji i kampanii lub przyłączenie się do ogólnokrajowych kampanii społecznych na temat przeciwdziałania przemocy domowej.

4. Zwiększenie poziomu kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej w celu podniesienia jakości i dostępności świadczonych usług;

- 1) systematyczne prowadzenie szkoleń dla wszystkich przedstawicieli podmiotów, podejmujących działania na rzecz rodzin dotkniętych przemocą domową (w tym

- szczegółności zadbanie o sferę psychiczną pracowników poprzez szkolenia z zakresu radzenia sobie ze stresem, motywacji, a także przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu),
- 2) wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami doświadczającymi przemocy domowej i z osobami stosującymi przemoc domową, w formie m.in. superwizji, coachingu, doradztwa, grup wsparcia,
  - 3) zapewnienie dostępu pracownikom zaangażowanym w przeciwdziałanie przemocy domowej dostępu do specjalistycznej literatury, materiałów edukacyjnych, udziału w konferencjach tematycznych.

5 . Zakładane rezultaty Programu

Działania w niniejszym Programie zakładają:

- wzrost świadomości i wiedzy mieszkańców gminy Trzebielino dotyczący umiejętności rozpoznawania i radzenia sobie z sytuacjami i zachowaniami przemocowymi,
- spadek liczby przypadków przemocy w rodzinie, w tym spadek liczby rodzin, w których podejmowano interwencje wielokrotnie,
- umiejętne korzystanie przez osoby doświadczające przemocy z pomocy instytucjonalnej oraz zasobów indywidualnych i środowiskowych, zmierzających do rozwiązania problemów związanych z sytuacją kryzysową,
- odzyskanie lub nabycie przez mieszkańców gminy Trzebielino poczucia sprawstwa i wpływu na własne życie, wolne od agresji i doświadczeń przemocowych,
- wzrost liczby rodzin funkcjonujących w warunkach szanujących prawa do rozwoju wszystkich osób w warunkach bezpiecznych, gwarantujących poszanowanie praw człowieka,
- wzrost liczby osób korzystających z programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy,
- wzrost jakości świadczonych usług, począwszy od rozpoznawania środowisk zagrożonych przemocą, poprzez realne wsparcie osób doświadczających przemocy, aż po nieuchronność kary/konsekwencji proceduralnych dla sprawców przemocy,
- podniesienie u mieszkańców gminy Trzebielino poziomu umiejętności społecznych oraz konstruktywnego rozwiązywania problemów, pozbawionych agresji i przemocy zachowań, prowadzących do demoralizacji i dysfunkcji.
- wzrost zaangażowania i realizowania obowiązku reagowania i faktycznego wspierania dzieci przez jednostki oświatowe,
- doskonalenie kompetencji i kwalifikacji specjalistów pracujących z osobami dotkniętymi przemocą domową.

6 . Źródła finansowania Programu

Źródłem finansowania zadań Programu będą:

- środki finansowe z budżetu gminy, w tym wpływy z opłat pochodzące z zezwleń na sprzedaż napojów alkoholowych,
- dotacje celowe z budżetu państwa
- środki pozyskiwane z innych źródeł, jak również środki własne podmiotów uczestniczących w realizacji programu.

7 . Monitoring i ewaluacja Programu

Monitorowanie realizacji Programu odbywać się będzie w oparciu o sprawozdawczość podmiotów zaangażowanych w jego realizację. Zebrane informacje pozwolą na kontrolę postępu realizacji założeń Programu. Na bieżąco sprawowany będzie nadzór nad realizacją Programu oraz podejmowane będą niezbędne działania weryfikujące, zmierzające do osiągnięcia wyznaczonych, optymalnych celów Programu.